



SLOVENSKÁ REPUBLIKA

UZNESENIE

Ústavného súdu Slovenskej republiky

I. ÚS 1/2024-9

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Miloša Maďara a sudcov Jany Baricovej (sudkyňa spravodajkyňa) a Rastislava Kaššáka v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľa [REDAKOVANÉ], zastúpeného JUDr. Jurajom Gavalcom, Piešťanská 3, Trnava, proti uzneseniu Krajského súdu v Nitre č. k. 2Tos/43/2023-2706 z 13. júna 2023 takto

r o z h o d o l :

Ústavnú sťažnosť **o d m i e t a .**

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavná sťažnosť sťažovateľov a skutkový stav veci

1. Sťažovateľ sa ústavnou sťažnosťou doručenou ústavnému súdu 4. augusta 2023 domáha vyslovenia porušenia svojho základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“), ako aj čl. 8 ods. 2 a čl. 36 ods. 1 Listiny základných práv a slobôd (ďalej len „listina“) a svojho práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) uznesením všeobecného súdu označeným v záhlaví tohto uznesenia (ďalej len „napadnuté uznesenie“). Navrhuje napadnuté uznesenie zrušiť a žiada tiež priznať mu náhradu trov konania pred ústavným súdom.

2. Z ústavnej sťažnosti a jej príloh vyplýva, že uznesením Okresného súdu Nitra sp. zn. 21T/82/2021 z 22. marca 2023 bola sťažovateľovi ako svedkovi uložená poriadková pokuta 300 eur za neuposlušnosť výzvy súdu spočívajúcej v odopretí výpovede s použitím argumentácie, že nemá právo odoprieť výpoveď, pretože už bol v tejto veci právoplatne odsúdený a nehrozí mu nebezpečenstvo opätovného trestného stíhania. Krajský súd napadnutým uznesením sťažnosť sťažovateľa podanú proti uzneseniu okresného súdu podľa § 193 ods. 1 písm. c) Trestného poriadku zamietol ako nedôvodnú, považujúc rozhodnutie okresného súdu za správne, keď konanie sťažovateľa ako svedka je v tomto prípade možné posúdiť, že bezdôvodne odmietol vypovedať, hoci mu takéto právo v zmysle § 130 ods. 2 Trestného poriadku neprislúcha, pretože už bol

právoplatne odsúdený za obzvlášť závažný zločin v súvislosti s predajom omamných a psychotropných látok obžalovanému [REDAKOVANÉ].

3. Sťažovateľ sa s týmto posúdením veci všeobecnými súdmi nestotožňuje dôvodiac, že v súčasnosti sa vedie celý rad trestných konaní, v ktorých obviňujú páchatel'ov za trestné činy súvisiace so skutkami, pre ktoré boli už odsúdení, najmä za to, že tieto skutky spáchali buď ako členovia zločineckých skupín, alebo za to, že sa zistilo, že v súvislosti najmä s drogami predali podstatne viac a viacerým osobám, než za čo boli právoplatne uznaní vinnými, a že právny systém Slovenskej republiky dovoľuje odsúdiť páchatel'a trestného činu aj za skutok, ktorý súvisí so skutkom, pre ktorý už odsúdený bol, ak ide o ďalší čiastkový útok tohto skutku, dokonca umožňuje zrušiť aj pôvodný výrok o vine a opätovne ho odsúdiť za ten istý skutok (§ 41 ods. 3 Trestného zákona). Z tohto dôvodu považuje argumentáciu krajského súdu, že neexistuje právna možnosť jeho opätovného možného stíhania pre tento skutok (s. 6 odôvodnenia uznesenia krajského súdu), za nesprávnu.

II.

Argumentácia sťažovateľa

4. Sťažovateľ v rámci svojej sťažnostnej argumentácie namieta, že ako svedok musí vypovedať pravdu, inak môže byť trestne stíhaný za krivú výpoveď a krivú prisahu podľa § 346 Trestného zákona, pričom v procesnom postavení obvineného alebo obžalovaného v jeho trestnej veci pravdu nemusel vypovedať, preto je tu stále nebezpečenstvo, že ak ju povie ako svedok, môže si privodiť nebezpečenstvo trestného stíhania v tom smere, že mu hrozí rozšírenie trestného stíhania za ďalšie čiastkové útoky pokračujúceho trestného činu, teda toho istého, pre ktorý už bol právoplatne odsúdený. Právoplatne síce odsúdený bol, jeho vec sa neprejednávala v riadnom procese, tohto práva sa vzdal, ale nebezpečenstvo trestného stíhania mu stále hrozí. Právo odoprieť výpoveď podľa § 130 ods. 2 Trestného poriadku za týchto okolností nepochybne má (poukazuje na R 60/2003, R 35/2008, R 14/2012). Tvrdí, že nerozumie záveru odvolacieho súdu, že mu nemôže hroziť trestné stíhanie, pretože vie, že ak by povedal pravdu, tak by trestne stíhaný bol, a to s poukazom na § 41 ods. 3 Trestného zákona, pričom by mu musel byť uložený prísnejší trest.

5. Sťažovateľ je toho názoru, že príklad, ktorý použil všeobecný súd [rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej aj „ESLP“), Dieter Wanner proti Nemecku], nie je možné v súvislostiach prejednávanej trestnej veci použiť. Právo svedka odoprieť výpoveď, ak by svojou výpoveďou spôsobil nebezpečenstvo trestného stíhania sebe alebo osobám uvedeným v § 130 ods. 2 prvej vete Trestného poriadku, je dôsledkom ústavnej ochrany a táto má prednosť pred dosiahnutím účelu trestného stíhania (§ 1 Trestného poriadku), a to aj vtedy, ak by v dôsledku jej uplatnenia dokazovanie v konkrétnej veci trpelo tzv. dôkaznou núdzou (R 14/2012). Taktiež podľa sťažovateľa už uvedená judikatúra, najmä R 60/2003, nespochybňuje jeho právo odoprieť vypovedať z tohto dôvodu.

6. V tejto súvislosti sťažovateľ poukazuje na judikatúru Európskeho súdu pre ľudské práva, ktorý judikoval, že ani verejný záujem na odhaľovaní, stíhaní trestného činu a potrestaní páchatel'a nemôže ospravedlniť taký postup, ktorý zasahuje do samotnej podstaty práva obvineného na obhajobu vrátane práva nebyť nútený obviňovať sám seba (rozsudok vo veci Heaney a McGuinness v. Írsko z roku 2000). Tiež poukazuje na stanovisko Ústavného súdu Českej

republiky sp. zn. Pl. ÚS-st 30/2010 z 30. novembra 2010, ktoré je zhrnutím judikatúry Ústavného súdu Českej republiky k otázke zákazu donucovania k sebaobviňovaniu.

III.

Predbežné prerokovanie ústavnej sťažnosti

7. Podstatou ústavnej sťažnosti je namietanie porušenia základného práva na súdnu ochranu (podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a čl. 36 ods. listiny a práva na spravodlivý proces podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru) uznesením okresného súdu o nepripustení zmeny žaloby, ktoré sťažovateľ odôvodňuje nesúhlasom s právnym názorom všeobecných súdov, ako aj namietanie porušenia základného práva na osobnú slobodu podľa čl. 8 ods. 1 listiny, ktoré bližšie neodôvodňuje, iba poukazuje na hrozbu vyššieho trestu.

III.1. K namietanému porušeniu základného práva na súdnu ochranu a práva na spravodlivý proces:

8. Ústavný súd v súlade so svojou konštantnou judikatúrou zdôrazňuje, že nie je súdom skutkovým a ani opravnou inštanciou v rámci trestného konania či trestného súdnictva a že v zásade nie je oprávnený preskúmať a posudzovať právne názory príslušného orgánu verejnej moci, ktoré ho pri výklade a uplatňovaní zákonov viedli k rozhodnutiu vo veci samej, ani preskúmať, či v konaní pred orgánmi verejnej moci bol náležite zistený skutkový stav a aké skutkové a právne závery zo skutkového stavu príslušný orgán verejnej moci vyvodil. Žiadne z ustanovení ústavy alebo zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) neoprávňuje ústavný súd ako súdny orgán ochrany ústavnosti zastupovať alebo nahrádzať činnosť všeobecných súdov v trestných veciach tak, ako to ústava v čl. 142 ods. 1 zveruje práve do kompetencie všeobecných súdov [I. ÚS 209/2019 (ZNaU 39/1019)].

9. Úloha ústavného súdu sa obmedzuje na kontrolu zlučiteľnosti účinkov takejto interpretácie a aplikácie s ústavou, prípadne medzinárodnými zmluvami o ľudských právach a základných slobodách najmä z toho hľadiska, či závery všeobecných súdov vyjadrené v napadnutom rozhodnutí sú dostatočne odôvodnené, či nie sú arbitrárne alebo svojvoľné a s priamym dopadom na niektoré zo základných práv a slobôd, resp. či výrok rozhodnutia je v súlade s priebehom konania (m. m. I. ÚS 17/01, IV. ÚS 11/2010, III. ÚS 358/2023). Ústavný súd teda nie je prieskumným súdom a jeho úlohou nie je suplovať orgány verejnej moci, ktorým prislúcha interpretácia zákonov v rámci ich právnym poriadkom upravenej pôsobnosti a právomoci. Z ústavného postavenia ústavného súdu vyplýva, že môže preskúmať len také rozhodnutia orgánov verejnej moci, prostredníctvom ktorých došlo k porušeniu základného práva alebo slobody, resp. také, kde k porušeniu základného práva alebo slobody došlo v konaní, ktoré vydaniu samotného rozhodnutia predchádzalo. Skutkové a právne závery príslušného orgánu verejnej moci môžu byť teda predmetom kontroly, ak by vyvedené závery boli zjavne neodôvodnené alebo arbitrárne, a tak z ústavného hľadiska neospravedlňiteľné a neudržateľné, a zároveň by mali za následok porušenie základného práva alebo slobody (m. m. III. ÚS 119/03, IV. ÚS 238/07, III. ÚS 147/2016, I. ÚS 411/2021).

10. Z napadnutého uznesenia vyplýva, že krajský súd zamietol ako nedôvodnú sťažnosť sťažovateľa proti uzneseniu okresného súdu sp. zn. 21T/82/2021z 22. marca 2023, ktorým mu bola

postupom podľa § 70 ods. 1 Trestného poriadku uložená ako svedkovi poriadková pokuta, lebo napriek zákonnému poučeniu pred výsluchom svedka, konkrétne o práve odmietnuť vypovedať v zmysle § 130 ods. 1 a 2 Trestného poriadku, bez dostatočného vysvetlenia a možnosti preskúmať dôvod bez zákonného dôvodu odoprel pred súdom vypovedať. Predmetné rozhodnutie je odôvodnené záverom, že súd prvého stupňa postupoval správne, keď svedkovi uložil poriadkovú pokutu vo výške 300 eur, ktorej výšku aj nadriadený súd považoval za primeranú.

11. Rozhodnutie o poriadkovej pokute je procesnou sankciou, ktorou je možné vynútiť si splnenie tých procesných povinností, ktoré napriek tomu, že došlo k ich účinnému uloženiu, splnené neboli. Poriadková pokuta je teda sankcia, ktorá umožňuje súdu zaistiť nerušený a dôstojný priebeh procesných úkonov.

12. O tom, či sú splnené podmienky na odopretie výpovede podľa § 130 Trestného poriadku, rozhoduje orgán, ktorý svedka vypočúval, pričom ak spochybňuje dôvodnosť odopretia výpovede, je povinný overiť si informácie, ktoré svedok uvádza ako dôvod odopretia výpovede (*Čentíš, J., Kurilovská, L., Šimovček, I., Burda, E. a kol. Trestný poriadok I. § 1 – 195, Bratislava : C. H. Beck, 2021.*).

13. Právo svedka odoprieť výpoveď, ak by svojou výpoveďou spôsobil nebezpečenstvo trestného stíhania sebe alebo osobám uvedeným v § 130 ods. 2 prvej vete Trestného poriadku, je dôsledkom ústavnej ochrany pred takouto povinnosťou (čl. 47 ods. 1 ústavy, resp. čl. 37 ods. 1 listiny). Táto zásada má prednosť pred dosiahnutím účelu trestného konania v zmysle § 1 Trestného poriadku, a to aj vtedy, ak by v konkrétnej veci mohla viesť k dôkaznej núdzi.

14. Právo odoprieť výpoveď podľa § 130 ods. 2 Trestného poriadku sa ale nemôže vzťahovať na výpoveď svedka ako celok, nemôže byť absolútne (na rozdiel od práva odoprieť výpoveď podľa § 130 ods. 1 Trestného poriadku), najmä z dôvodov poskytnúť orgánom činným v trestnom konaní a súdom možnosť získať dostatočne potrebné podklady na zistenie, či je hrozba nebezpečenstva trestného stíhania reálna (uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 1 Tošs 9/2008 z 28. februára 2008).

15. Skutočnosť, že osoba bola pôvodne spoluobvinená a toto procesné postavenie zaniklo napríklad v dôsledku právoplatného trestného rozkazu, rozsudku alebo zastavenia trestného stíhania, prípadne vylúčením veci zo spoločného konania, nebráni tomu, aby sa táto osoba vo veci proti bývalému spoluobvinenému vypočula ako svedok, pričom zápisnicu o výpovedi, ktorú osoba, ktorá sa vypočúva ako svedok, urobila v procesnom postavení spoluobvineného, možno prečítať za podmienok § 263 ods. 3 Trestného poriadku. Ak sa však svedok, ktorý bol pôvodne spoluobvineným, materiálne zúčastnil na trestnom čine obvineného, proti ktorému vypovedá, resp. má vypovedať, má vždy právo odmietnuť výpoveď podľa § 130 ods. 2 Trestného poriadku – a to aj vtedy, keď sa trestné stíhanie proti nemu už právoplatne skončilo (uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 2 Tz 5/2006). Takáto situácia však všeobecnými súdmi vyhodnotená nebola.

16. V danej veci súdy oboch stupňov posúdili, že sťažovateľ bezdôvodne odmietol vypovedať, hoci mu takéto právo v zmysle § 130 ods. 2 Trestného poriadku neprislúcha, pretože už bol právoplatne odsúdený za obzvlášť závažný zločin v súvislosti s predajom omamných a psychotropných látok obžalovanému [REDAKOVANÉ], a preto nemôže byť opätovne za takýto skutok stíhaný ani odsúdený.

17. S takýmto názorom sťažovateľ nesúhlasí, avšak argumenty, ktoré uvádza na podporu svojho tvrdenia, sú iba veľmi všeobecné (body 3 a 4 tohto uznesenia) a na ich hypotetickosti nemení nič ani poukazovanie na inú judikatúru (body 5 a 6 tohto uznesenia) ako tú, ktorú uvádzajú okresný súd i krajský súd.

18. Súdna prax zásadne predpokladá, že v krajne vyostrenom konflikte, ak vypočúvací orgán posúdi situáciu ako nedôvodnú pre odopretie výpovede a svedok bude stále na odopretí výpovede trvať, situácia sa môže vyriešiť až v rámci konania o sťažnosti o uložení poriadkovej pokuty, ktorá má odkladný účinok (Rč 54/1994, Rč 47/1999, uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 3 Tz 25/2000).

19. Podľa názoru ústavného súdu kľúčovým bodom pre posúdenie opodstatnenosti ústavnej sťažnosti sťažovateľa bolo, či obstoí ako dôvod odmietnutia vypovedať nebezpečenstvo privodenia si trestného stíhania v zmysle § 130 ods. 2 Trestného poriadku v osobitných okolnostiach prejednávanej veci. I keď nemožno izolovane súhlasiť s tvrdením krajského súdu, že ak už raz bola osoba odsúdená za nejaký trestný čin, ku ktorému vo vzťahu má následne vypovedať ako svedok, nemôže už z tohto dôvodu odmietnuť vypovedať pre nebezpečenstvo privodenia si trestného stíhania. Za ústavne akceptovateľnú možno považovať tú časť argumentácie súdu, z ktorej vyplýva, že v danej veci šlo o dva samostatné skutky a sťažovateľ ako svedok mal vypovedať k inému skutku, než za aký bol odsúdený (aj keď na oboch obžalovaných bola pôvodne podaná spoločná obžaloba). Nemožno prirodzene vopred vylúčiť, že v rámci výpovede by sa mohla objaviť aj taká situácia, ktorá by pri materiálnom porovnaní predošlého odsúdenia a obsahu následnej svedeckej výpovede mohla odôvodniť legitímne uplatnenie práva svedka odoprieť výpoveď s poukazom na § 130 ods. 2 Trestného poriadku. Samotné predchádzajúce odsúdenie *ipso facto* však nepredstavuje „bianko permanentku“ k využitiu tohto práva (m. m. uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 1 Tošs 9/2008 z 21. februára 2008). Svedok a súd (resp. orgán činný v trestnom konaní) musia viesť zmysluplný dialóg, v rámci ktorého svedok na jednej strane dôvod odopretia naformuluje dostatočne zrozumiteľne, aby následne súdu umožnil rozvinutie jeho zákonom zverenej právomoci autonómne posúdiť využitie tohto zákonného (aj ústavného) dobrodenia, čomu ale na druhej strane zodpovedá povinnosť súdu (orgánu činného v trestnom konaní) vyžadovať splnenie už uvedenej povinnosti svedka iba v skutočne nevyhnutnej miere, aby tak v dôsledku riešenia tejto procesnej prejudiciálnej otázky nebol vystavený nebezpečenstvu privodenia si trestného stíhania. Ústavný súd tak v tomto ohľade nabáda na prirodzenú zdržanlivosť, ktorá bude reflektovať mieru nevyhnutnú na splnenie účelu § 130 ods. 2 Trestného poriadku.

20. Ústavný súd konštatuje, že postup krajského súdu v súvislosti s preskúmaním uznesenia okresného súdu o uložení poriadkovej pokuty nenesie prejavy svojvôle, pričom napadnuté uznesenie je jasne, logicky a zrozumiteľne odôvodnené aplikovanou právnou úpravou a zisteným skutkovým stavom, keď sa vysporiadal aj s námietkou sťažovateľa, že „*jeho vec sa neprejednávala v riadnom procese*“ (s. 5 a 6 napadnutého uznesenia). Uvedené podčiarkuje primeranosť postupu súdu i pri určení výšky poriadkovej pokuty na spodnej hranici, ktorá zohľadňuje správanie sťažovateľa ako svedka, dôležitosť zmareného úkonu a v neposlednom rade aj celkovú dĺžku konania a závažnosť prejednávaného obzvlášť závažného zločinu, keďže výpoveď svedka bola a aj je pre ďalšie procesné úkony dôležitá.

21. O zjavnej neopodstatnenosti ústavnej sťažnosti možno hovoriť vtedy, keď namietaným postupom alebo namietaným rozhodnutím príslušného orgánu verejnej moci nemohlo dôjsť k porušeniu základného práva alebo slobody, ktoré označili sťažovatelia, a to buď pre nedostatok príčinnej súvislosti medzi označeným postupom alebo rozhodnutím príslušného orgánu verejnej moci a základným právom alebo slobodou, ktorých porušenie sa namietalo, prípadne z iných dôvodov. Za zjavne neopodstatnenú sťažnosť preto možno považovať takú, pri ktorej predbežnom prerokovaní ústavný súd nezistil žiadnu možnosť porušenia označeného základného práva alebo slobody, ktorej reálnosť by mohol posúdiť po jej prijatí na ďalšie konanie (m. m. III. ÚS 144/2016, II. ÚS 59/2019, I. ÚS 411/2021).

22. S poukazom na uvedené ústavný súd dospel k záveru, že krajský súd v napadnutom uznesení ústavne akceptovateľným spôsobom odôvodnil zamietnutie sťažnosti sťažovateľa podanej proti uzneseniu okresného súdu sp. zn. 21T/82/2021z 22. marca 2023. Jeho závery nie je možné označiť za svojvoľné (arbitrárne) či z iného hľadiska za ústavnoprávne neudržateľné, aby nimi došlo k porušeniu základného práva sťažovateľa na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a podľa čl. 36 ods. 1 listiny, ako aj jeho práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru na základe sťažovateľom predstretých argumentov. Ústavný súd preto ústavnú sťažnosť pri jej predbežnom prerokovaní odmietol v tejto časti ako zjavne neopodstatnenú podľa § 56 ods. 2 písm. g) zákona o ústavnom súde.

III.2. K namietanému porušeniu základného práva podľa čl. 8 ods. 1 listiny:

23. Čo sa týka namietaného porušenia základného práva sťažovateľa podľa čl. 8 ods. 1 listiny, ústavnej sťažnosti v tejto časti chýba konkrétne ústavnoprávne relevantné odôvodnenie ako východiskový rámec pre ústavný prieskum napadnutého postupu. Hypotetická argumentácia sťažovateľa (bod 4) obsahujúca všeobecné úvahy o privodení si ďalšieho trestného stíhania nemá oporu v konkrétnej, logicky zrozumiteľnej a zároveň ústavnoprávne zmysluplnej argumentácii. Na základe uvedeného ústavný súd ústavnú sťažnosť sťažovateľa v tejto časti odmietol ako zjavne neopodstatnenú podľa § 56 ods. 2 písm. c) zákona o ústavnom súde pre nedostatok náležitostí ustanovených v § 123 ods. 1 písm. d) zákona o ústavnom súde.

24. Keďže ústavný súd ústavnú sťažnosť odmietol ako celok, bolo už bez právneho významu zaoberať sa ďalšími návrhmi sťažovateľa uvedenými v jej petite.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 11. januára 2024

Miloš Mad'ar
predseda senátu